

חברי צוות ההיגוי 2012-2017

- פנינה פקר** - יו"ר צוות ההיגוי, "ילדים בסיכוי - המועצה לילד החוסה"
- יוסי וקנין** - מפקח פנימיות ארצי, שרות ילד ונוער משרד הרווחה
- אסתי מרקוביץ'** - מפקחת ארצית איתור והגנה ילדים בסיכון, תכניות הורות, שרות ילד ונוער משרד הרווחה
- מליסה הארון גופר** - מפקחת פנימיות ארצית, שרות ילד ונוער משרד הרווחה
- שרית ויזל** - מנהלת תוכניות, תחום משפחה, ג'וינט אשלים
- דבורה חיה יוסף** - רכזת פרויקטים מפעלים מיוחדים, קרנות הביטוח הלאומי
- ירון בראון** - מנכ"ל "ילדים בסיכוי" המועצה לילד החוסה
- עדנה גלבוצקי** - סמנכ"ל תוכן, "ילדים בסיכוי- המועצה לילד החוסה"
- צביקה הויזליך** - חבר ועד מנהל, "ילדים בסיכוי - המועצה לילד החוסה"
- בתיה אולחובסקי** - מפקחת פנימיות מחוז ת"א והמרכז, שרות ילד ונוער משרד הרווחה
- רינה חסילביץ'** - מפקחת קהילה מחוז ת"א והמרכז, שרות ילד ונוער משרד הרווחה
- אתי טל** - מפקחת פנימיות מחוז ת"א והמרכז, שרות ילד ונוער משרד הרווחה
- מיכל חפץ** - מפקחת פנימיות מחוז ירושלים, שרות ילד ונוער משרד הרווחה
- איטה רון** - אחראית תחום לימודים ומנחת הורים, פנימיית אחוזת שרה
- שמואל רון** - מנהל פנימיית אחוזת שרה
- איציק אלמקייס** - מנכ"ל פנימיית בית ספר למלאכה חב"ד קריית מלאכי
- מיכל נחמני** - ראש צוות טיפולי, כפר הנוער הדסים
- אורית ארנון** - מנהלת פנימיות ת"א
- תמר נתן-אזולאי** - רכזת תחום משפחה, "ילדים בסיכוי – המועצה לילד החוסה".
- רביטל ברנד** - ראש תחום משפחה, "ילדים בסיכוי - המועצה לילד החוסה"

כתיבה: פנינה פקר - "ילדים בסיכוי - המועצה לילד החוסה"

רביטל ברנד - "ילדים בסיכוי - המועצה לילד החוסה"

עריכה והבניית הידע המקצועי: ד"ר מוריה לוי, ROM Knowledgeware

ייעוץ: פרופ' שמעון שפירו, "ילדים בסיכוי - המועצה לילד החוסה"

עיצוב גרפי: רחלי וייס, "ילדים בסיכוי - המועצה לילד החוסה"

תוכן העניינים

4	הקדמה
5	חלק א: מסמך תפיסה מקצועית
10	חלק ב: תורה מקצועית
10	מבוא -
11	מודל -
12	התארגנות מערכתית של הפנימייה
12	תשתיות
12	הנחלת התפיסה -
12	נהלים -
13	שגרות עבודה
14	קליטה -
17	חיי יום ויום ואירועים -
23	התחום הטיפולי -
25	התחום הלימודי -
26	התחום הבריאותי -
26	עבודה משותפת עם הקהילה -
27	תכנית אישית לילד ומשפחתו בפנימייה
27	מיפוי משפחתי -
28	שיתוף ההורים בתכנית החינוכית-טיפולית של הילד -
28	הגברת מעורבות ההורים בתחומים השונים בחיי הילד -
29	ארגז כלים
31	טופס דו"ח הורה -
32	קבוצת הורים וילדים – משותפת לפנימייה ולקהילה -
33	קבוצה להורי הילדים החדשים -
35	קבוצה המורכבת ממספר דיאדות הורה וילד -
36	חופשה משפחתית -
37	טופס מיפוי משפחתי -

הקדמה

"הורים שותפים" עוסקת בקידום מעורבות ושותפות הורים בחיי ילדיהם השוהים בפנימיות.

לתוכנית שותפים שרות ילד ונוער במשרד הרווחה, הקרן למפעלים מיוחדים- קרנות הביטוח הלאומי, ג'וינט אשלים ו"ילדים בסיכוי - המועצה לילד החוסה".

את התוכנית מלווה צוות היגוי שבו שותפים כל הגופים ונציגי הפנימייה והקהילה.

מסמך זה מציע מודל עבודה מערכתי לשותפות ומעורבות של הורים המבוסס על תפיסת עולם מקצועית, תיאורטית ומעשית.

מודל העבודה המוצע פותח במהלך ארבע שנות עשייה בשלוש פנימיות: אחוזת שרה, בית ספר למלאכה חב"ד קריית מלאכי וכפר הנוער ויצו הדסים. עם יישום תוכנית "הורים שותפים" בפנימיות נוספות ובמחלקות לשירותים חברתיים, אנו מעריכים כי הפרקטיקה תתפתח ויצטברו ידע וכלים נוספים. אי לכך, החומר המוצע אינו סופי אלא חלק מחוכמת העשייה בשדה - תאוריה ופרקטיקה מתפתחת וצומחת. עם סיום הפיילוט, יעודכן המודל ותכתב התורה השלמה. בשלב זה, החומר שנאסף שם דגש על העבודה עם צוות הפנימייה; בהמשך תתווסף למודל צלע משמעותית הנוגעת בנושאים הקשורים בעבודה המשותפת של הקהילה והפנימייה למען המשפחות.

מסמך תפיסה מקצועית

רקע והגדרות

ילדים זקוקים להוריהם. להורים תפקיד חשוב בהתפתחות הרגשית, הקוגניטיבית והחברתית התקינה של ילדיהם, בנוסף לדאגה להיבטים כלכליים ורפואיים של חייהם (אשלים, 2005; יונה, 1990; Geurts et al. 2012). על כן, יש לעשות כל מאמץ להשאיר ילדים בחיק משפחתם ובקהילה.

לעתים, אם הנסיבות מחייבות, הילד יוצא מביתו. במקרים אלה הפנימייה משמשת כמסגרת זמנית להשמה חוץ ביתית, לרוב ללא ניתוק הילד מביתו, הוריו ומשפחתו. גם בעת שהותם בפנימייה, הילדים שבים לביתם בשבתות, חגים וחופשות. צוות הפנימייה והקהילה סביב הילד ומשפחתו צריכים לעשות כל מאמץ לשמור, לשקם ולתמוך בקשר זה עד שובו של הילד הביתה.

בשנים האחרונות, סוגיית השותפות עם הורים לילדים בסיכון זוכה לעניין גובר בקרב אנשי המקצוע. מגמה זו משקפת תהליך שינוי הכולל ויתור על עמדה שיפוטית כלפי ההורים לטובת גישה המכירה בנסיבות החיים הקשות עמן הם מתמודדים, ובמבנים התרבותיים, הכלכליים והחברתיים התורמים למצב זה. לצד המגמה הגוברת להימנע מהשמה חוץ ביתית - במיוחד בגיל צעיר - כמו גם ההכרה הגוברת בזכויותיהם של ההורים, יצירת שותפות בין הורים לבין אנשי מקצוע נתפשת כמועילה לילדים, להורים ולחברה. אנשי מקצוע שואפים יותר ויותר לשתף הורים בהחלטות הנוגעות לילדיהם, לסייע להורים לקחת אחריות על הטיפול בילדיהם, במקום לספק בעצמם את הטיפול ולשתף את ההורים בתהליך התכנון וההקמה של שירותים המיועדים לענות על צרכיהם וצרכי ילדיהם (ריבקין, 2009).

לעתים, אנשי מקצוע הפועלים עם ילדים במצוקה מתקשים לראות בהורים שותפים לעשייה. במקום זאת, הורים נתפשים כמי שפגעו בילדיהם או לא הצליחו להעניק להם סביבה בטוחה ומוגנת. אלא שגם ההורים מרגישים פגועים, חושדים וכועסים. בתוך מציאות מורכבת זו, המספקת נקודת פתיחה לא פשוטה, עלינו לייצר מרחב בטוח עבור ההורים ולגייס אותם כשותפים המעורבים בחיי הילד. כדי ליצור מרחב משותף זה עלינו לבחון מחדש ערכים, תפיסות מקצועיות, דרכי פעולה ומבנים ארגוניים קיימים.

באופן טבעי, כאשר ילדים מתחנכים בפנימיות פוחתת במידה רבה מעורבותם של ההורים. הריחוק הגיאוגרפי, משבר הפרידה, ותחושות האשמה והכישלון של ההורים גורמים לערעור ופגיעה בקשר בינם לבין הילד (ברקוביץ, Sanchirico & Jablonks, 2000; 2003). עם זאת, הספרות המחקרית בתחום מראה כי מעורבות ההורים והקשר עם ילדיהם חשובים מאוד דווקא במהלך השהות בפנימייה (Durrant, 1993). חיזוק הקשר בין ההורים לילדים תורם למספר מטרות:

1. יצירת תחושת זהות ושייכות למשפחה.
2. התפתחות רגשית תקינה של הילד.
3. תפקודו התקין של הילד בפנימייה, השתלבותו והישגיו במסגרת החדשה (עטר-שוורץ, 2010).
4. יצירת אפשרות לעבודה משותפת של צוות הפנימייה עם ההורים (Spencer, 2010).
5. הגדלת הסיכוי של חזרת הילד מהפנימייה לאחריית הוריו.

מדיניות משרד הרווחה קובעת כי "ילד הנמצא בטיפול חוץ ביתי ממשיך להיות חלק ממשפחתו ושייך לה. יש לעשות הכול כדי ליצור את התנאים המאפשרים את החזרתו לחיק משפחתו. ההחלטה לסידור חוץ ביתי מחייבת אפוא קביעת תוכנית טיפולית לילד ומשפחתו, במטרה לשקם ולאחד את בני המשפחה מחדש, ככל שהדבר ניתן" (הוראת תע"ס מס' 8.17, 1994). אי לכך, תוכנית הכוללת הוצאה של ילד מחוץ לביתו חייבת להישען על מעורבות ושיתוף ההורים.

בשני העשורים האחרונים חל שינוי הדרגתי בגישה, ופנימיות ולשכות לשירותים חברתיים החלו לפתח תוכניות עבודה ייחודיות בשיתוף עם הורים. שיתופי פעולה אלה מתנהלים בהתאם לתפיסת עולמה של כל פנימייה ולשכה לשירותים חברתיים, ומידת היוזמה של הצוות המקצועי שלה. כיום לא קיימת מדיניות ברורה ואחידה בנושא.

מטרות תכנית "הורים שותפים"

- פיתוח מודל יישומי לשיתוף ומעורבות משפחות הילדים בחייהם במהלך שהותם בפנימייה.
- חיזוק הקשר בין הילד ומשפחתו.
- הגברת מעורבות הורים, מתוך הדגשת השותפות בחיי ילדיהם השוהים בפנימייה בכל תחום אפשרי.
- הדגשת התא המשפחתי כמקום המשמעותי ביותר עבור הילד.
- הטמעת התפיסה של שותפות הורים כחלק בלתי נפרד מחיי הפנימייה.
- ניצול שהותו של הילד בפנימייה לחיזוק הקשר המשפחתי ולעבודה משותפת של ההורים עם צוות הפנימייה והקהילה בה מתגוררת המשפחה.

בסיס התפיסה – גישות מרכזיות

תפיסת "הורים שותפים" נשענת על האמונה בתפקידה של המשפחה הטבעית כיחידת הגידול המועדפת לילד. תפיסה זו מכירה בפוטנציאל וברצון של מרבית ההורים לדאוג לילדיהם, אם ניתנים להם סיוע ותמיכה הולמים.

מודל העבודה של "הורים שותפים" מתבסס על כמה גישות מרכזיות:

1. גישה ממוקדת משפחה

הרפורמה בשירותים החברתיים המוצעת על ידי משרד הרווחה מדגישה את מקומה של המשפחה (ולא את היחיד) כמערכת או כיחידה הבסיסית. טיפול ממוקד במשפחה מכיר בכך שהמשפחה היא גורם קבוע בחיי הילד, כל משפחה היא ייחודית; והיא יודעת טוב מכולם מהן יכולות הילד וצרכיו (Winton, 1996). בגישה הממוקדת במשפחה קיימת התייחסות לכוחות ולצרכים של כל חברי המשפחה. על המשפחה לפעול יחד עם מספקי השירות על מנת להחליט מהם השירותים והתמיכה שיינתנו לה.

2. גישה אקולוגית מערכתית

רואה בהורות תהליך מורכב בו שותפים ההורה, הילד והסביבה. ההורות מושפעת מכוחות הפועלים אצל הפרט, המשפחה והקהילה. גורמים אלו עשויים להשפיע על העשייה ההורית בשני כיוונים: בתרומה ובחיזוק או לחילופין בהפרעה (Belesky, Hertzog, & Rovine, 1986). לפי הגישה האקולוגית מערכתית, הגורמים הסביבתיים כמו: הקהילה, הרשתות החברתיות, מקום העבודה, השכונה ועוד, הינם מוקדי סיכוי או סיכון לעשייה ההורית. בראייה זו הפנימייה הינה חלק מרצף טיפולי וצריכה לשמש כמוקד של העצמה וחיזוק של יכולות העשייה ההורית.

3. גישת הכוחות (The strengths perspective)

גישת הכוחות בעבודה סוציאלית הינה השקפת עולם המתמקדת בכוחותיו של המטופל ונקודות החוזק שלו, ועליהם מתבססת תוכנית ההתערבות לקידומו (כהן ובובבינדר, 2005). בהקשר של שיתוף הורים מתבססת הגישה על: (1) רצונם של ההורים להיות מעורבים בחיי ילדיהם; (2) רצונם של ההורים לתרום לרווחתם של ילדיהם; (3) נקודות החוזק והצדדים החיוביים הקיימים בקשר של ההורים עם ילדיהם.

4. ההורים כלקוחות, שותפים ומומחים

מרבית התוכניות למעורבות של הורים בפנימיות מתייחסות אליהם כאל "לקוחות" או "מטופלים", ולכן ההתמקדות היא בהתערבויות טיפוליות כמו קבוצות הורים, הדרכה הורית ועוד. תכנית "הורים שותפים" רואה בהורים כמומחים, שותפים ומקבלי החלטות בנוגע לחיי ילדיהם, ולעיתים גם כלקוחות הזקוקים לעזרה (Durrant, 1993). התוכנית המוצעת מתמקדת בעיקר בקטגוריות של המומחיות והשותפות אך מציעה לעשות שימוש בכל שלוש הקטגוריות (לקוחות, שותפים, מומחים) בהתאם למצבם ויכולותיהם של ההורים בכל זמן נתון. כמו כן, ייתכן שתחומים שונים בחיי הילד בפנימייה מאפשרים רמה שונה של מעורבות הורית.

5. הפנימייה כחלק מרצף התערבות

בגישה זו נתפסת יציאת הילד לפנימייה כמענה למצב משברי ייחודי ואינה מהווה פתרון כולל וסופי. ההשמה בפנימייה חייבת להיות חלק מהתערבות כוללת: עם הילד, משפחתו ובשותפות עם הקהילה ממנה בא הילד ואליה הוא יחזור. שמירת הרצף בין הקהילה, הפנימייה והמשפחה הכרחית להשגת התערבות מיטיבה עבור הילד.

התוכנית כוללת את כל תחומי חייו של הילד בפנימייה. מעורבות ההורים אינה אספקט אחד מסוים בחיי הילד בפנימייה אלא תפיסה כוללת לפיה ההורים צריכים להיות מעורבים בכל אחד מתחומי החיים של הילד במסגרת הפנימייה. כמו כן, התוכנית מתמקדת בעבודה עם כלל אנשי הצוות (טיפול, חינוכי ואחר) ובשינוי התפיסות והעמדות כלפי ההורים, מתוך הבנה שחלק גדול מהקושי בשיתוף הורים נובע מעמדות הצוות.

תכניות נקודתיות שהתקיימו בעבר בפנימיות (כמו קבוצות הורים), גרמו לאנשי המקצוע שהיו מעורבים בהן לשנות את דעותיהם השליליות כלפי ההורים ולראות בהם אנשים עם רגשות וצרכים, וככאלה המעוניינים להיטיב עם ילדיהם. עם זאת, שינוי תפיסה זה לא הצליח לחדור למארג הכולל של חיי הפנימייה ולהשפיע על אנשי צוות נוספים (מירו וגרופר, 2006). התוכנית המוצעת מתייחסת לחסר זה ומציעה דרכי פעולה הכוללות את כלל אנשי הצוות ושינוי מערכתי כולל.

סיכום

תפיסת "הורים שותפים" משתלבת במהלך המתקיים בשטח של שיתוף וקידום מעורבות הורים בתחומי החיים שונים כמו חינוך, בריאות ורווחה. התוכנית המוצעת מתבססת על גישה המאמינה בלב שלם שכל הורה רוצה את הטוב ביותר עבור ילדיו, גם אם נסיבות חייו לא תמיד מאפשרות לו להגשים זאת. "הורים שותפים" הוא את ההורים כבעלי כוחות ויכולות, ומוותרת על הגישה לפיה איש המקצוע הוא "מומחה על" ובעל האחריות הבלעדית. התוכנית יוצרת מרחב שבו ההורים יכולים להשמיע את קולם ולבטא את דאגתם לילדיהם. במסגרת מרחב זה ניתן לקיים דיאלוג אמיתי בין ההורים, צוות הפנימייה והלשכה לשירותים חברתיים, שישמש בסיס לשותפות אפקטיבית למען התפתחות הילד. השאיפה היא ששותפות ההורים תהפוך לחלק מהפרקטיקה היומיומית בתהליך ההוצאה החוץ ביתית וכתוצאה מכך יחוו חניכי הפנימיות שיפור בקשר עם משפחותיהם ויוכלו לנצל את שהותם בפנימייה להתפתחות וצמיחה.

מקורות

- אשלים. (2005). המערך החוץ ביתי: דו"ח הועדה לתכנון אסטרטגי. ירושלים: אשל.
- ברקוביץ, ז. (2003). תפיסת הורים את השינויים במשפחתם בעקבות הוצאת ילד אחד או יותר לפנימייה. עבודה לקבלת תואר "מוסמך האוניברסיטה", אוניברסיטת חיפה הפקולטה ללימודי רווחה ובריאות בית הספר לעבודה סוציאלית
- כהן, ב. ובובבינדה, א. (2005). מן הכוח אל הפועל: גישת הכוחות בעבודה סוציאלית. תל-אביב: רמות. מבוא: התערבות בגישת הכוחות בעבודה סוציאלית, 7-26.
- עטר שוורץ, ש. (2010). תפקודם הרגשי-התנהגותי של חניכים בפנימיות שיקומיות וטיפוליות: תרומתם של מאפיינים אישיים, מאפיינים מוסדיים, ומאפייני אקלים חברתי - דו"ח סיכום. ירושלים: האוניברסיטה העברית.
- ריבקין דורי (2009). שותפות בין שרותי הרווחה לבין הורים לילדים ולנוער בסיכון. מסמך רקע לדיוני מדיניות באשלים.
- Belsky, J., Hertzog, C., & Rovine, M. (1986). *Causal analyses of multiple determinants of parenting: Empirical and methodological advances*. In Lamb, Brown, & Rogoff (Eds.) *Advances in Developmental Psychology*, Vol. 4.
- Belsky, J. (1984). The determinants of parenting: A process model. *Child Development*, 4 55, 83-96.
- Geurts, G., Boody, J., Noom, M., Knorth, E. (2012). *Family-Centered residential care: the newreality?* *Child & Family Social Work*, 17, pp. 170-179
- Durrant, M. (1993). *Residential treatment*. (pp. 1-57, 122-136). New York: W.W. Norton & Company.
- Sanchirico, A., & Jablonks, K. (2000). Keeping foster children connected to their biological parents: The impact of foster parents training and support. *Child and Adolescence Social Work Journal*, 17(3), 185-203.
- Spencer, S. A., Blau, G. M., & Mallery, C. J. (2010). Family-driven care in America: More than a good idea. *Journal of the Canadian Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 19(3), 176-181
- Winton, P. J. (1996). Understanding family concerns, priorities and resources. In: P.J.
- McWilliam, P. J. Winton, & E. R. Crais (Eds.) *Practical strategies for family-centered intervention*. San Diego, CA: Singular Publishing Group

תורה מקצועית

מבוא

תורת ההפעלה המוצעת מבוססת על שני צירים: הציר המערכתי והציר הפרטני.

הציר המערכתי: מתייחס להיערכות הכוללת של הפנימייה, ביצוע שינוי ארגוני, הטמעת התפיסה ופיתוח כלים ומענים מתאימים.

הציר הפרטני: מתייחס לבניית תוכנית אישית המותאמת לצורכי כל ילד ומשפחתו.

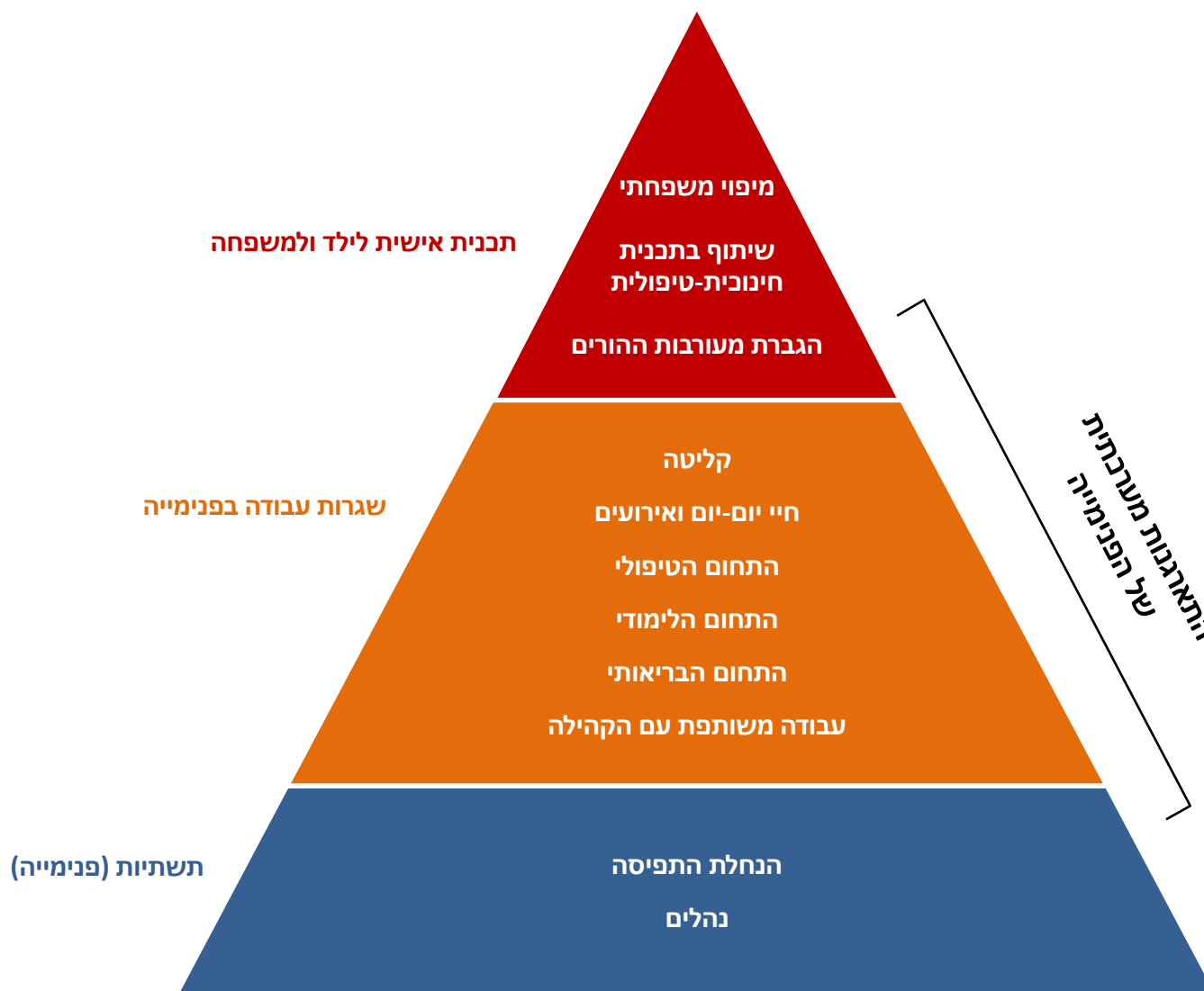
תורת ההפעלה מורכבת משלוש רמות:

- **מודל** - שרטוט גרפי הממחיש את הצירים וקשרי הגומלין בתוכם וביניהם.
- **תורה מקצועית** - עקרונות והמלצות למימוש כל אחד ממרכיבי המודל.
- **כלים** - אוסף של טפסים וכלים מלווים נוספים המסייעים במימוש התורה המקצועית בחיי היומיום בפנימייה.

מודל

מודל זה, המתואר להלן, הינו המשגה גרפית של מודל העבודה של "הורים שותפים" בפנימייה המתוארת במסמך.

הפרקים הבאים מתארים במפורט כל אחד ממרכיבים אלו. ארגז הכלים כולל את אינדקס הכלים המוכלל ואת כלי העבודה המשמשים למרכיבים השונים של השותפות. המסמך מתחיל מתיאור פרק ההתארגנות המערכתית של הפנימייה וסעיפיו, ולאחר מכן מתאר את התכנית האישית לכל ילד ומשפחתו בפנימייה.

התארגנות מערכתית של הפנימיה

תשתיות

הנחלת התפיסה

שותפות עם הורים בפנימייה אינה ברורה מאליה. על פנימייה המבקשת ליישם את המודל, נדרש:

1. להנחיל בקרב עובדי הצוות את התפיסה
2. לפתח מענים ליישום התפיסה
3. להתאים את נהלי העבודה הקיימים בפנימייה, לרוח השינויים
4. להכין מערך הכשרות והשתלמויות לצוות
5. להטמיע נהלי עבודה של שותפות עם הקהילה
6. לבצע את ההטמעה בפועל ולתמוך בצוות תוך כדי שינוי זה

תפיסת הורים כשותפים תהיה חלק מחזון הארגון.

המפתח לשינוי בתרבות הארגונית של הפנימייה ולהפיכת שותפות ההורים לחלק מחיי היומיום בפנימייה הוא בעבודה אינטנסיבית עם כלל אנשי הצוות, כולל מתן הכשרות, הדרכות והשתלמויות צוות.

ערוצי העבודה עם הצוות

- שיח מתמשך בנושא- על הצוות לשמוע את התפיסה של שיתוף הורים בכל הזדמנות.
- ברור עמדות- יש לברר עם אנשי הצוות את עמדותיהם ותפיסותיהם לגבי משפחות הילדים ולהסביר להם מה עמדת הפנימייה.
- עיבוד רגשות- יש לתת לגיטימציה ומקום להבעת רגשות של הצוות כלפי המשפחות (אמפתיה, רחמים, כעס וכו'), ולעזור להם לעבד אותם.
- התמודדות עם התנגדות הצוות- יש לתת מקום ולעזור לצוות בעיבוד התנגדויות שיכולות להתעורר אצלו במקרים מסוימים כלפי המשפחות.
- התמודדות עם קשיים- יש ללוות את הצוות בהדרכה, יעוץ ומתן כלים מעשיים בעבודתו עם משפחות הילדים.

המלצות לפעולה

- הכנסת הנושא למערך ההשתלמויות קבועות הקיימות בפנימייה.
- הכנסת הנושא במסגרת הערכות הצוות לקראת תחילת השנה.
- התייחסות לנושא בישיבות הצוות.
- מתן תשומת לב לשיח מכבד עם ההורים.
- הדרכת הצוות בנושאים ספציפיים (קבוצות הורים, התערבויות משפחתיות).
- קיום שיח ודין לגבי כל יוזמה או נוהל חדש בתחום.

נהלים

מערך נהלי הפנימייה יכול התייחסות לעבודה עם הורים, כחלק אינטגרלי של תפיסת העבודה, דרכי העבודה והשגרות השוטפות.

1. נהלים קיימים יעודכנו להכללת התייחסות כמפורט לעיל.
2. בעת כתיבת נהלים חדשים, תינתן הדעת לחלקם של ההורים בשגרות המוגדרות.

שגרות עבודה

בשגרות העבודה (תהליכי עבודה) של הפנימייה תוגבר מעורבות ההורים. הגברת מעורבות הורים בחיי הילד בפנימייה משמעותית לחיזוק הקשר בין הילד להורה, הגברת האחריות והשותפות של ההורים, ויצירת תשתית לדיאלוג ושותפות בין אנשי הצוות להורים.

(Konard 1996) דירג את הקטגוריות השונות של מעורבות הורים ע"פ רצף כרונולוגי התפתחותי מן הקטגוריה הבסיסית ביותר של התנאים הנדרשים למעורבות ועד לדרגה הגבוהה ביותר של שיתוף.

שלב ראשון - תקשורת, לשם ביסוס הדברות ושיתוף במידע.

שלב שני - היוועצות הדדית.

שלב שלישי - תיאום- קביעת תחומי אחריות וחלוקת תפקידים.

שלב רביעי - שיתוף פעולה.

התשתית הנדרשת למעורבות הורים בחיי ילדיהם בפנימייה:

- תפיסה מקצועית - אנשי המקצוע צריכים להאמין במעורבות הורים ולראות כחלק מתפקידם לעודד זאת.
- אמון הדדי - עלינו להשקיע מאמץ משלב הקליטה של הילד ליצירת מערכת של אמון וכבוד הדדי בין ההורים לצוות.
- היחסים בין ההורים לצוות צריכים להיות מושתתים על הידברות, דיאלוג והקשבה הדדית.
- עידוד לשיתוף- עידוד ההורה לקחת חלק בחיי הילד.
- מידע - מסירת מידע להורים.
- תקשורת - בניית ערוצי תקשורת קבועים ליידוע והתייעצות עם ההורים.
- גמישות ויצירתיות - ישנם מקרים בהם נצטרך לגלות גמישות ויצירתיות ע"מ להתגבר על מכשולים כמו נגישות ההורים ועוד.

הגברת מעורבות ונוכחות ההורים בחיי הילדים צריכה להיעשות בכל תחום אפשרי בחיי הילד, מתוך רגישות לצרכיו, צרכי ההורים, נגישותם ויכולותיהם.

במסמך זה נתייחס להגברת מעורבותם של ההורים בתחומים הבאים:

1. תהליך קליטת הילד
2. חיי היום יום ואירועים
3. התחום הטיפולי
4. התחום הלימודי
5. התחום הבריאותי

תיק חניך ממוחשב יכול להוות כלי למעקב ובקרה אחר תהליך שילוב ההורים בתחומים השונים בחיי הילד.

קליטה

פגישת ההיכרות עם ילד חדש לקראת קבלתו לפנימייה

טרם שילובו של ילד בפנימייה מתקיים מפגש הכרות עם הילד ומשפחתו. למפגש זה השפעה רבה על המשך הקשר של ההורה עם הפנימייה ובו מונחים היסודות לשותפות.

בנוסף, חווית עזיבת הילד את הבית לפנימייה הינה חוויה מורכבת עבור ההורים אשר מלווה בחששות רבים ולפעמים אף בתחושות כגון אשמה, כישלון וכעס. לכן, בפגישת ההכרות עם ההורה והילד יש להכיר גם בתחושותיו של ההורה ולהקל עליו במידת האפשר. יש לנסות לגייס אותו ולעזור לו להרגיש שסמכותו ההורית אינה מתערערת.

דגשים לשיחה עם ההורה:

- לשאול את ההורים: איך הם מרגישים? מה החששות שלהם? מה היו רוצים לדעת על הפנימייה?
  - לספר להורים על הפנימייה ולהראות להם אותה.
  - חשוב לומר להורים כי הפנימייה אינה תחליף לבית. הבית נשאר במקום הראשון וההורים והמשפחה הם הדמויות החשובות ביותר עבור הילד, גם אם כרגע הוא נאלץ לצאת לפנימייה.
  - להדגיש בפני ההורים כי הם המומחים לילדיהם - הם המכירים אותם הכי טוב והצוות יצטרך את עזרתם בכדי לדעת איך לעבוד עם הילד, וכי למעורבותם חשיבות רבה בהצלחת התהליך.
  - לומר להורים שעליהם להסביר לילד מדוע הוא יוצא לפנימייה, חשוב שישמע זאת מהם.
  - להדגיש בפני ההורים את החשיבות בכך שיבואו לבקר את הילד וכי הוא עדיין זקוק להם.
  - לומר להורים כי חשוב שיהיו כמה שיותר מעורבים במה שקורה עם הילד בפנימייה. עליהם להכיר את סדר יומו, את החוגים והטיפולים שלו. להדגיש בפני ההורים כי צוות הפנימייה יעמוד לרשותם ויסייע להם, אך עליהם לעמוד על זכויותיהם כהורים, להתעניין, לדעת ולדרוש מה שנראה להם כחסר.
  - להסביר כי הצוות אינו מעוניין שהיציאה מהבית תגרום להתרחקות בין הילד למשפחתו. הצוות יעבוד יחד עם ההורים לקרב ולשמור על הקשר עם ההורים היות וזהו הקשר המשמעותי ביותר עבורו.
  - לתת להורים ערכה המכילה: חומר מודפס המתאר את הפנימייה, רשימת הדברים שהילד צריך להגיע איתם לפנימייה, טלפונים חשובים ועוד.
- מומלץ להקצות יחידת זמן בפגישת ההיכרות לישיבה של העובד הסוציאלי עם ההורה בנפרד.

דו"ח הורים

דו"ח הורים הנו מסמך אותו ממלא העובד הסוציאלי יחד עם ההורים כאשר הילד ומשפחתו מגיעים לפגישת ההכרות, במטרה לקבל מההורים אינפורמציה על הילד. (השימוש בדו"ח ההורים נלמד מפנימיית כפר יחזקאל)

רציונל:

- ההורים הנם המומחים לילדם. הם מכירים אותו, את יכולותיו, קשיו וצרכיו.
- העברת מסר של שותפות להורים.
- מילוי הטופס יכול להפיג חששות אצל ההורים ולהקל על תחושות אובדן הסמכות ההורית שמלוות הרבה פעמים את תהליך הכנסת ילד לפנימייה.

לפני מילוי הדו"ח יאמר להורים שילדם הגיע לפנימייה עם דוחות שונים, דו"ח סוציאלי דו"ח לימודי ועוד, אך כי המידע החשוב ביותר הוא זה המגיע מההורים. לכן חשוב לנו למלא עמם דו"ח הורים - מסמך בו הם יספרו על הילד ויתנו לנו כלים כיצד לעזור לו בקליטתו בפנימייה.

כלים: טופס דו"ח הורה (עמ' 46)

◀ נוכחות הורים ביום הראשון של שנה"ל

יש חשיבות רבה לכך שההורים ילוו את ילדיהם, הן החדשים והן הוותיקים, ביום הראשון של השנה בפנימייה:

- אין דומה הורה שמביא ילד לפנימייה להורה ששולח ילד לפנימייה.
- ההורה מלווה את הילד ביום משמעותי ביותר עבורו.
- כשההורים מביאים את ילדם ביום הראשון לפנימייה נוצר חיבור בין הבית לפנימייה.
- ההורה תומך בילד רגשית ומעשית (עוזר לו להתארגן).
- היכרות בין הצוות וההורים- ההורים מכירים את אנשי הצוות (חלקם חדשים בכל שנה) והצוות רואה את הילד כחלק ממשפחתו. המסר לצוות הוא שלילדים יש הורים ומשפחה.
- בשלב זה נוצרת התשתית למעורבות ההורים בחיי הילד בפנימייה בהמשך השנה.

המלצות לתכנון היום

- במכתב שישלח להורים לקראת תחילת שנת הלימודים יש לציין שעליהם להביא את הילדים ביום הראשון לשנה, להסביר את החשיבות שהפנימייה מיחסת להגעת ההורים ואת לוח הזמנים של היום.
- מספר ימים לפני תחילת שנת הלימודים יתקשר צוות ההדרכה להורים, יציג את עצמו ויזכיר להורים שמצפים לראותם.
- צוות הדרכה חדש עלול לחשוש משיחה זו. לכן בהשתלמות שתועבר לצוות יש לאפשר התייחסות לחששות, לתרגל את השיחה ולנסח יחד בכתב את תוכנה (הניסיון מראה שמדריכים, גם הוותיקים, השתמשו בטקסט הכתוב).
- במהלך השיחה תיבדק יכולת הנגישות של ההורים לפנימייה.
- מומלץ לא לחשוש מלבטל את ההסעות ביום זה.
- אנשי צוות שונים (כגון רופא או אחות הפנימייה) יוזמנו להשתתף ביום הראשון כדי שהורים המעוניינים יוכלו לפגוש אותם.
- ניתן לערוך חלוקת תפקידים בין אנשי הצוות- לדוגמא העובדים הסוציאליים יקבלו את פני ההורים החדשים וצוות ההדרכה את הוותיקים.
- הנחיית צוות ההדרכה (בעיקר החדש) כיצד לקבל את ההורים ולהפיג את חששותיהם.
- הכנת דף קשר עם כל הטלפונים החשובים ולחלקו להורים (ניתן להכין כמגנט לתליה בבית).
- עידוד ההורים להיכנס לקבוצות הילדים ולעזור להם להתארגן.
- מינוי אחד מאנשי הצוות לצלם תמונות משפחתיות.
- לבקש ממספר הורים ותיקים שיסייעו בקבלת ההורים החדשים. הניסיון מראה שהדבר יכול לתמוך בהורים החדשים ולהעצים את ההורים הוותיקים.

התייחסות לילדים בוגרים בפנימייה

ככל שגיל הילדים עולה, יכולה להיות התנגדות טבעית לכך שההורים יביאו אותם לפנימייה. לכן בפנימיות לנוער צריכה להיות חשיבה אחרת. אם ההורים לא מגיעים, כדאי בכל מקרה שצוות ההדרכה יתקשר להורים, יציג את עצמו ויזמין אותם לבקר בפנימייה.

קבוצת הורים לילדים חדשים

כחלק מתהליך הקליטה של הילד אנו ממליצים לקיים קבוצה קצרת טווח להורים לילדים החדשים. קבוצה זו הינה משמעותית מאוד בליווי הילד והוריו בתהליך הקליטה וביצירת תשתית לשותפות בין המשפחה לפנימייה.

כלים: קבוצת הורים לילדים החדשים (עמ' 48)

קשר טלפוני רציף בין הילד להוריו ובין ההורים לאנשי הצוות הנו האמצעי המשמעותי ביותר לשמירה על מעורבות ההורים בחיי ילדם בפנימייה.

1. קשר טלפוני רציף בין הילד להוריו

- ישנה חשיבות רבה לכך שלילד הנמצא בפנימייה יהיה טלפון נייד. החשיבות עבור הילד הינה הן מבחינה רגשית, הן לצורך שמירה על מעורבות המשפחה בחיי הילד בפנימייה ומעורבות הילד בקורה בבית.
- אין ספק שלכך שלילדים יש טלפונים ניידים נלווים גם קשיים והתמודדות של הצוות. כל פנימייה תתמודד עם כך בדרכים החינוכיות המקובלות עליה. יחד עם זאת, יש לזכור את התרומה הרבה של הפלאפון לקשר רציף של הילדים ומשפחותיהם.
- אפשר להרגיל/לעודד את הילדים להתקשר להוריהם ביום ובשעה מסוימת (מדי בוקר, לפני כיבוי אורות, לפני כניסת השבת וכד').
- כדאי להכניס זאת לשיח בין המדריכים לילדים, כגון: התקשרת היום הביתה? קבלת ציון טוב, כדאי להתקשר לאמא לספר לה וכדו'.
- יש לשים לב למקרים בהם ההורים לא מתקשרים לילדם ולעודד אותם לעשות זאת.
- ישנם מקרים בהם יידרש תיווך של איש צוות שיתקשר להורה וייתן לילד לשוחח עמו.

2. קשר טלפוני רציף בין הצוות להורים

קשר טלפוני בין הצוות להורים יכול להתקיים ברמות שונות: ידוע, שיתוף והתייעצות. ישנה חשיבות רבה להתייעצות עם ההורים ולתהליך משמעותי של קבלת החלטות שלהם לגבי ילדם. ככל שנרחיב את החלק של השותפות וההתייעצות, תגדל מעורבותו של ההורה בחיי הילד.

המלצות:

- לקיים שיחה יזומה אחת לשבוע ע"י צוות ההדרכה עם כל הורה. המדריך ידווח להורה, ישתף אותו וייתיעץ אתו לגבי ילדו.
- יש להיות מודעים למורכבות במצב של הורים גרושים ולוודא שיש קשר עם שני ההורים.
- ניתן לעשות סבב בין אנשי הצוות כך שלכל משפחה יתקשר בכל שבוע איש צוות אחר (מדריך/עובד סוציאלי/מורה). כך יהיה להורים קשר עם כל אנשי הצוות והם יוכלו לקבל תמונה מקיפה לגבי ילדם.
- ההתמדה בקשר הטלפוני עם ההורים קשה לצוות ולכן על העובד הסוציאלי ללוות את צוות ההדרכה ולסייע לו. מומלץ גם לעקוב אחר ביצוע השיחות כדי לעודד יצירת קשר בין הצוות להורים.
- העובד הסוציאלי של הקבוצה/משפחתון צריך להקפיד על קשר טלפוני רציף עם כל ההורים.

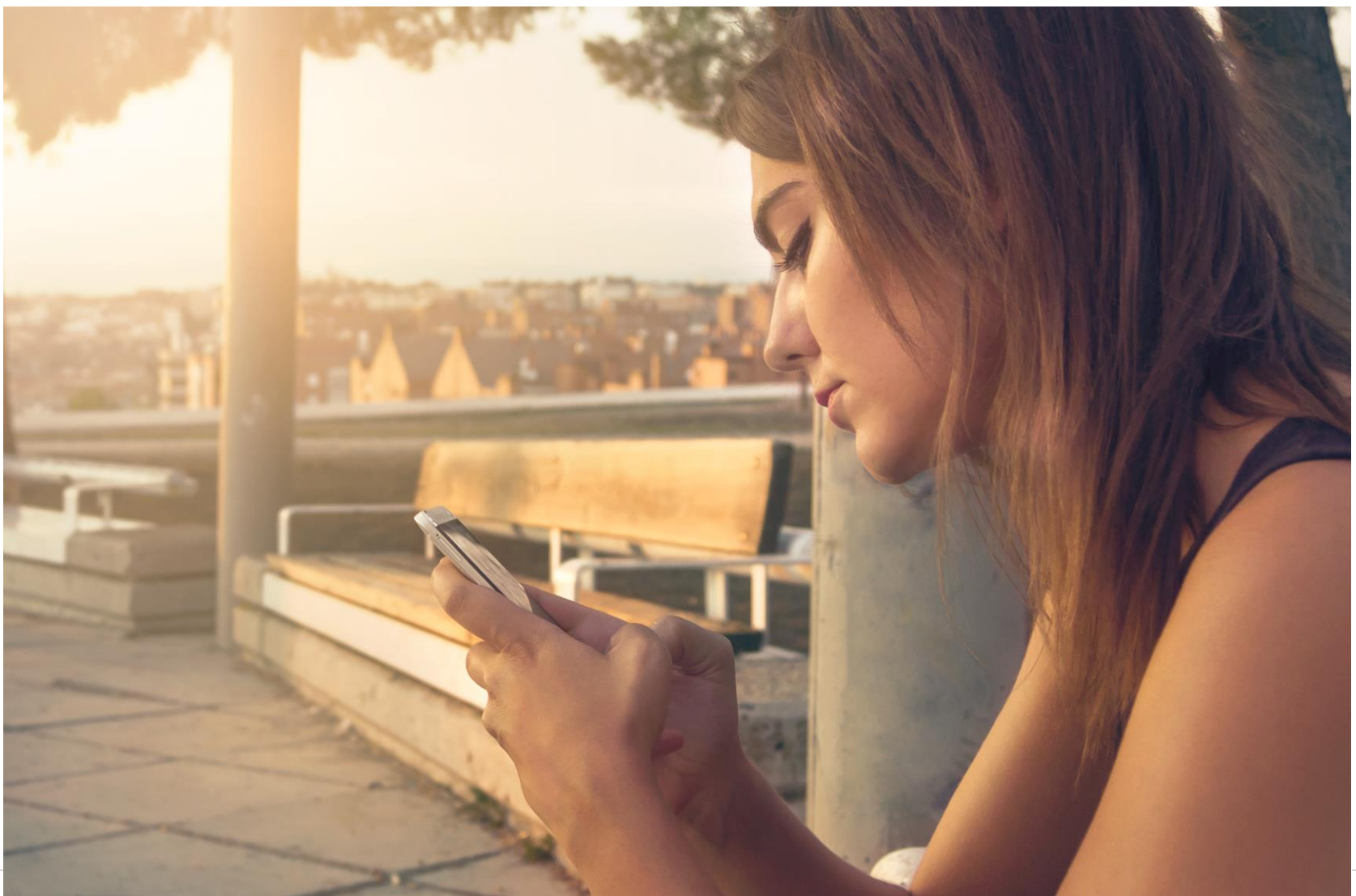
היערכות לקראת השיחה:

- לפגוש את ההורים אתם נמצאים בקשר טלפוני. אם ההורה עדיין לא ביקר בפנימייה ולא פגש את הצוות, יש להזמין לפגישה.
- איש הצוות המתקשר יציג את עצמו כאיש הקשר הטלפוני עם ההורים ויזמין את ההורה להתקשר אליו. (במידה ואין איש קשר קבוע, יש לומר להורים שאחת לשבוע יתקשר אליהם אחד מאנשי הצוות).
- יש להתקשר בשעה שידוע שהיא נוחה להורים.
- יש לוודא פניות לשיחה- לא להימצא במקום רועש בזמן השיחה, ולוודא שהדעת אינה מוסחת מדברים אחרים.

- מומלץ לרשום בנקודות לפני השיחה את הדברים שנרצה לומר להורה (מה עבר על הילד השבוע, איך היה לו בבית הספר, לאילו חוגים הוא הלך, דברים טובים שקרו לו, שאלות שאנו רוצים לשאול את ההורה וכד'). כך תתאפשר פניות לחשוב על איך מדברים ולא רק מה אומרים.
- חשוב לשמור בשיחות אלו על מקום ההורה כמומחה לילדו ולהתייעץ אתו אודותיו.

מהלך השיחה:

- יש לפתוח בצורה נעימה ולהציג את עצמינו.
- יש להתעניין בשלומו של ההורה.
- מומלץ לפתוח תמיד בדברים החיוביים.
- מומלץ להתייעץ עם ההורה ולשתף אותו בדילמות שיש לצוות בנוגע לילד.
- יש להקפיד להקשיב להורה ולמה שיש לו לומר.
- לסיים את השיחה בצורה נעימה.
- מומלץ לעדכן את הילד בקיום השיחה

מומלץ שכל פנימייה תעבור על האירועים הקיימים במהלך השנה ותבדוק לאלו אירועים כדאי להזמין את ההורים. יש אירועים בהם יש ערך מוסף משמעותי להשתתפות ההורים (אירועים בהם הילד מופיע, חלוקת תעודת הצטיינות וכד') ויש כאלו שבעיקר יתרמו להגברת מעורבות ההורים ולתחושת השייכות שלהם למקום.

ימי משפחה

יום משפחה הוא פעילות חווייתית משותפת להורים ולילדים המאפשרת: הזדמנות לחוויה משפחתית מקרבת, נוכחות המשפחה בפנימייה, אינטראקציה בין הצוות להורים ובין כל הורי הקבוצה/פנימייה. המפתח ליום משפחה מוצלח הוא פעילות מהנה ויצירת אווירה מכילה ונעימה.

המלצות:

- לקיים בין שניים לשלושה ימי משפחה בשנה.
- במקרה וידוע כי ההורים אינם מגיעים, יש לדאוג שיגיע בן משפחה אחר/דמות משמעותית אחרת.
- לידע את ההורים לפחות שבועיים לפני על תאריך הפעילות.
- להתקשר להזכיר להורים.
- לקיים את הפעילות במרחב בו יכולים כל ההורים לשבת בנוחות.
- להתחיל את הפעילות בשיח עם ההורים, לעדכן אותם במתרחש בקבוצה ובפנימייה.
- מומלץ שהפעילות תשים דגש על אינטראקציה הורה - ילד.
- חשוב להשקיע מחשבה ותכנון בפעילות ולהתאימה גם להורים ולא רק לילדים. לחלק מהמשפחות פעילות ומשחק משותף אינו דבר שהם מרבים לעשות ולכן החוויה הינה משמעותית.
- אפשר לשלב את ימי המשפחה עם פעילות הקבוצה השוטפת.
- כאשר מקיימים שלושה ימי משפחה בשנה, מומלץ שהמפגש ראשון יהיה צמוד לתחילת השנה (בדגש על הכרות עם הצוות, עדכון לגבי התוכניות לשנה הקרובה ובהמשך, פעילות משותפת), באמצע השנה - פעילות חווייתית משותפת. בסוף השנה - מסיבת סיום משותפת.
- אחד מימי המשפחה יכול להיות פעילות משותפת לכלל ילדי הפנימייה.
- מומלץ לשוחח עם הצוות ולהכינו לקראת ימי המשפחה בכדי להפיג חששות באם ישנם.
- מומלץ להתייעץ עם צוות המרכזייה החינוכית בפנימייה לגבי סוגי הפעילויות שיתקיימו.

מסיבות ימי הולדת

- יש חשיבות רבה להשתתפות ההורים במסיבת יום ההולדת של הילדים ויש לדאוג להזמין בזמן לאירוע.
- ניתן להזמין את ההורים לארגן את המסיבה או חלקים ממנה (אולי ירצו להביא משהו, לכתוב ברכה ועוד).
- באירוע משמעותי כמו מסיבת בר מצווה לילד חשוב לערב את ההורים כמה שיותר על מנת שבחוויה של הילד ההורה היה שותף מלא להפקת האירוע.
- ילדים מתבגרים לא תמיד ירצו את הוריהם במסיבה עם החברים וזה טבעי. עם זאת, ניתן להציע להורים לחגוג עם ילדם בצורה אחרת כמו:
  - להוציא את הילד לבילוי מחוץ לפנימייה.
  - להצטרף לארוחת ערב בקבוצה ולחגוג יחד.
  - להגיע לפנימייה ולהביא עוגה וזר פרחים.

ביקורי הורים בפנימייה חשובים במספר מובנים:

1. שמירה על קשר עם הילד והעברת מסר של אכפתיות ואהבה.
2. יצירת מעורבות בחיי הילד.
3. חיזוק הקשר עם צוות הפנימייה. צוות שפוגש את ההורים בצורה קבועה זוכר שלילדים יש משפחה ויש לו נטייה טבעית לשתפה ולערבה.

המציאות מראה שלצד הורים שמגיעים לבקר, ישנם כאלו שלא מגיעים כלל, וישנם הורים שיגיעו לבקר באינטנסיביות בתקופת תחילת שהותו של הילד בפנימייה ולאחר מכן תדירות הביקורים תפחת. בנוסף, ישנם אנשי צוות הרואים בביקורים מטרה המפריע לסדר היום בקבוצה ולא תמיד ידעו כיצד לקבל את ההורה.

למרות המורכבות והקשיים העשויים לעלות, יש לעודד את ההורים לבקר בפנימייה כמה שיותר. לשם כך יש לדאוג לדברים הבאים:

- מדיניות הפנימייה בנושא הביקורים צריכה להיות ברורה ומושמעת באזני הצוות וההורים. תוכנית "הורים שותפים" דוגלת בגישה בה המסר להורים הינו שהם יכולים לבקר מתי שהם רוצים, כמובן תוך התחשבות בלוח הזמנים והפעילויות של הילדים.
- המסר להורים צריך להיאמר באופן ברור ובצורה מעודדת ומחייבת כבר בשיחת ההכרות.
- תדירות הביקורים- הפנימייה צריכה להחליט על מינימום של ימי ביקורים, להעביר את המסר להורים ולעודדם להגיע.
- מעקב ביקורים- חשוב לעקוב אחרי הביקורים ואחת לכמה זמן לנתח את הנתונים, מי מגיע? (שני ההורים, רק אחד מהם, אחים) באיזו תדירות? האם יש יום ביקור קבוע? וכו'.
- יום ביקור – היתרון ביום קבוע לביקור הינו בפניות הצוות להורים ובאפשרות לעקוב אחרי הביקורים. החיסרון הוא הנראות של היעדרותם של ההורים שאינם מגיעים. בנוסף, אם מחליטים על יום קבוע, חשוב לא לתת להורים תחושה שבשאר הימים הפנימייה סגורה בפניהם.
- יצירת הזדמנויות לביקורים - באופן טבעי הורים לילדים צעירים מגיעים לבקר יותר מהורים לילדים בוגרים. הנערה/ה יוכל/ה להרגיש לפעמים לא נוח עם הביקור וההורה לא רוצה להביכו/ה. מסיבה זו, הורים לנערים בוגרים חשים לפעמים כי הם נדרשים לסיבה על מנת לבוא לביקור. לכן, מומלץ להזמין את ההורים לאירועים (קבוצת הורים, יום משפחה וכד') ובכך ליצור הזדמנויות לביקורים של ההורים אצל ילדם הבוגר.
- קבלת ההורה ע"י הצוות- יש לתת לצוות כלים כיצד לקבל את ההורים ולהתייחס אליהם בזמן הביקור.
- בילוי בזמן הביקור- יש לעזור להורים ולילדים שמתקשים לבלות ולשהות יחד בזמן הביקור על ידי יצירת הזדמנויות לחוויות משותפות ובונות קשר (לדוג', בניית חדר משפחה בפנימייה).
- השתלבות ההורים בסדר יומו של הילד- הורים אשר מגיעים לבקר, בעיקר כאלו שמגיעים בתדירות גבוהה, לא חייבים להוציא את הילד מהשגרה אלא יכולים להשתלב בה (לדוג', ההורה יכול להיכנס לחוג של הילד ולצפות בו).

חדר משפחה

חדר משפחה הוא חדר בפנימייה המיועד לבילוי משותף של הילד ובני משפחתו בזמן ביקור. מטרתו לעודד ביקורים ולהעניק למשפחה מרחב אינטימי ומזמין. עצם קיומו של החדר מהווה אמירה של הנהלת הפנימייה לגבי החשיבות שהיא רואה בחיזוק הקשר בין הילד למשפחתו.

- החדר אינו מהווה תחליף לכניסת ההורים לקבוצות הילדים אלא מקום נוסף בו הם יכולים לבלות יחד, פינה אינטימית בה הם יכולים להיות לבדם.
- החדר יכול לשמש גם כמקום מפגש להורים וילדים אשר צריכים להיפגש בליווי איש צוות וכן מקום הנותן כלים ואמצעים לחיזוק הקשר.
- החדר יכול לשמש גם מקום למפגשי אחים ממספר קבוצות בפנימייה, ובכך הוא מאפשר להם בילוי זמן משפחתי ביחד.

המלצות:

- החדר צריך להיות במקום מרכזי בפנימייה ובעל נראות.
- בחדר יהיו פינת ישיבה, מטבחון, פינת אוכל ומשחקים.
- מומלץ למנות אחראי על החדר.
- חשוב שהמפתחות יהיו במקום ידוע ונגיש.
- יש חשיבות לתליית שלט "חדר משפחה" על הדלת, עבור הנראות.
- יש להשקיע בפרסום החדר ובעידוד השימוש בו.

ביקור בית הוא הזדמנות להעמיק את ההיכרות עם משפחתו של הילד והסביבה בה הוא חי ויכול לתרום ליצירת קשרי אמון עם בני משפחתו. יש להבחין בין ביקור בית של מדריך לביקור בית של עו"ס.

ביקור בית של מדריך

- מטרת הביקור היא להכיר את משפחתו של הילד ולפגוש אותו בסביבת מגוריו.
- יש להבהיר לצוות ההדרכה מהי מטרת הביקור: אין מצופה ממנו שיחזור עם מידע לגבי המשפחה אלא שיצור קשר והכרות קרובה יותר עם הילד ומשפחתו.
- המדריך אינו עורך ביקורת ואינו מגיע כדי לבדוק את מצב הבית. לכן, אין לבקש ממנו למלא דו"ח על מצב הבית והמשפחה ולא לתחקר אותו לאחר המפגש בנושאים אלה.

ביקורי בית של עובדים סוציאליים

- מטרת הביקור היא העמקת ההכרות, יצירת קשר ולא בדיקה וחקירה.
- במידה ועולה הצורך בביקור של בדיקה, יש לפנות לעו"ס בקהילה.

דגשים בתכנון ביקורי בית

- יש להגדיר מראש את מטרת הביקור ולהכין את המדריכים לקראתו.
- יש לתאם את הביקור מראש עם ההורים והילד.
- מדריכים ילכו רק בזוגות לביקורי בית.
- ניתן לצאת עם הילד ולהכיר גם את הסביבה בה הוא גר.
- יש לבדוק בסוף השנה את מספר הילדים שהתקיים אצלם ביקור בית.

ביקור בית של עובד סוציאלי יכול להתקיים גם במהלך שנת הלימודים ולא רק בחופשות. העובד הסוציאלי יכול לנסוע עם הילד לביקור בית.

התחום הטיפולי

מפגש הורים-מטפלים

בקהילה לרוב, מגיע הילד לטיפול בלוויית הוריו וכך הם פוגשים את המטפל. גם בפנימייה ישנה חשיבות למפגש בין המטפל להורה ולשמירת מקומו של ההורה ככזה שמביא את הילד לטיפול ומעורב בו. מומלץ כי תתקיים פגישת אינטימיק בין המטפל לבין ההורה לפני תחילת הטיפול ומפגש נוסף בסוף השנה. מטפל שממשיך מספר שנים עם הילד ימצא כמה נקודות זמן להיפגש עם ההורים. חלק מהקשר יכול להיות טלפוני. מומלץ להתייעץ עם ההורים לגבי סוג הטיפול הרגשי הרצוי לילדם.

המלצות למפגש:

- המפגש יתקיים כשיחה חצי פתוחה ולא כראיון. תוך כדי שיחה המטפל ירשום את הדברים הנאמרים.
- לפני המפגש כדאי לעבור על הפרטים המצויים בתיקו של הילד, בכדי לא לשאול פרטים שכבר נמצאים בתיק, או על מנת להרחיב בנושאים שנראים למטפל כחשובים.
- שלב הצגת המטפל והטיפול חשובה מאוד ומומלץ במהלך לתת להורה דוגמאות הממחישות את סוג הטיפול.
- ברוב המקרים תעשה השיחה עם ההורה בנפרד. במקרים שמרגישים כי חשוב שגם הילד יהיה יש להתאים את אופי השיחה: לוותר על שאלות היכולות לגרום לילד מבוכה ולשתף את הילד בנקודות אליהן הוא יכול להתייחס.

התערבויות טיפול ייעודיות הורים ומשפחה

עקרונות מובילים לפיתוח התערבויות טיפול ייעודיות הורים ומשפחה:

- גם כאשר הילד נמצא בפנימייה, המקום המשמעותי ביותר עבורו הוא הבית והדמויות החשובות עבורו הם בני משפחתו.
- תוכנית הטיפול של ילד היוצא לפנימייה צריכה לכלול את חיזוק הקשר עם משפחתו.
- גם ילד היוצא לפנימייה, נמצא עדיין זמן רב בביתו ויש לתת להוריו כלים והדרכה להורות מיטיבה.
- כדי שילד יוכל לחזור לביתו חייב להתקיים תהליך משפחתי ולא רק תהליך עם הילד עצמו.
- על הטיפול שיינתן בפנימייה להתמקד בחיזוק הקשר בין הילד למשפחתו ובמתן כלים להורים.
- קיום תשתית של מענים טיפוליים בפנימייה לילד ולמשפחתו חשוב גם לפנימייה כמערכת, בעיקר בהיבט של תפיסת הילד כחלק ממשפחתו ע"י הצוות.

להלן שלושה מודלים של התערבות עם משפחות הקיימים בפנימיות - התערבויות משפחתיות, הדרכת הורים וקבוצות הורים:

התערבות משפחתית

טיפול אליו מוזמנים בני משפחתו של הילד או חלק מהם. בטיפול ישתתפו: הילד, מספר אחים הנמצאים בפנימייה וההורים/ אחד ההורים.

הדרכת הורים

הדרכת הורים היא התערבות הנמצאת על התפר שבין טיפול לבין הכוונה ייעוצית, ובהתאם, היא תכלול: מתן כלים פרקטיים להתמודדות עם אתגרים הוריים שונים, הרחבת הבנתם של ההורים את המנגנונים הפסיכולוגיים העומדים בבסיס קשיי הילד, וזיהוי מדויק של צרכיו הרגשיים של הילד בקשר עם ההורים. הדרכת הורים מאפשרת מסגרת להורים המסייעת להם להתמודד עם קשיים, קונפליקטים והתלבטויות בנוגע לילדיהם. הורים לילדים מתבגרים לעיתים קרובות מעלים צורך ביעוץ והכוונה על רקע התבגרות סוערת, קונפליקטים בעת שהיית הילד בבית בחופשות והתרחקות הילדים מערכי המשפחה. הדרכת הורים יכולה להיעשות בקבוצה או באופן פרטני ע"י מטפל בפנימייה.

ישנם הורים המקבלים הדרכת הורים בקהילה, וחשוב ליצור את החיבור בין הדרכה זו לפנימייה.

הורים רבים נמצאים בקשר טלפוני אינטנסיבי עם העו"ס המלווה את ילדם ומקבלים ממנו/ה עצות וכלים. במקרים מסוימים, שיחות אלו יכולות להיות מוגדרות כהדרכת הורים. מומלץ לקבוע עם ההורה יום ושעה קבועים לשיחה ולהחליט על מספר שיחות מוגדר מראש. ע"י כך השיחות עם ההורים יהיו מאורגנות והמענה להורים יהיה מוסדר ויעיל.

קבוצות הורים

קבוצות הורים הן תשתית חשובה לקידום מעורבות ושותפות הורים בפנימייה. הן יכולות להתקיים בשלבים שונים במהלך שהות הילד בפנימייה, לפעול עם הורים בנפרד, או עם הורים וילדים יחד, להיות בעלות אופי תמיכתי או בעלות אופי משימתי.

ההשתתפות בקבוצות מביאה את ההורים לפנימייה ותורמת לתחושה של שייכות וקרבה גדולה יותר. קבוצות הורים הן כלי התערבות מרכזי לצורך מתן כלים ותמיכה להורים, חיזוק הקשר בין הילד למשפחתו, מסגרת למפגשים עם דומים להם ומקור של כוח ותמיכה הדדית. בנוסף, אנשי הצוות המנחים את הקבוצות מכירים באופן קרוב את ההורים, נחשפים לנקודות החוזק והכוח שלהם ומשתחררים מתפיסות סטריאוטיפיות כלפיהם.

מודלים של קבוצות הורים בפנימייה:

- קבוצה קצרת טווח להורי ילדים חדשים בפנימייה.
- קבוצת תמיכה להורים.
- קבוצת למידה והעשרה בנושאים הקשורים להורות.
- קבוצה המורכבת ממספר דיאדות הורה וילד.
- קבוצה משותפת לפנימייה ולקהילה.

כלים:

- קבוצת הורים וילדים – משותפת לפנימייה ולקהילה (עמ' 47)
- קבוצה להורי הילדים החדשים (עמ' 48)
- קבוצת דיאדות (עמ' 51)

התחום הלימודי

מעורבות ההורים בתחום הלימודי אינה מובנת מאליה עבור צוות הפנימייה/ביה"ס בשל סיבות כגון: מרחק גיאוגרפי, אי זמינות ההורים, או עמדות הצוות.

לעיתים מזמן ביה"ס רק את צוות הפנימייה למפגשים שונים, או מדווח רק לו על אירועים כלליים ואישיים הקשורים לילד. התנהלות זו פוגעת הן בילדים והן בהורים ומרוקנת תפקיד חשוב של ההורה מתוכן.

בנוסף פעמים רבות נתקל הצוות בחוסר עניין ושיתוף פעולה מצד ההורים.

כמובן שקיים הבדל בין פנימייה בה יש בית ספר אחד לבין פנימייה העובדת עם מספר רב של בתי ספר.

דגשים להגברת מעורבות ההורים בתחום הלימודי

- לקיים דיון עם בית הספר ולשתף אותו בחשיבות העניין.
- לקיים קשר ישיר בין המורה להורה ולדאוג לכך שלשני הצדדים יהיו פרטי התקשרות זה עם זה.
- לדאוג לנגישות של ההורים לאתר בית הספר.
- להזמין את ההורים לאספות הורים ולעקוב אחרי הגעתם.
- לקיים דיווח שוטף להורים על מצבו הלימודי של הילד ע"י צוות ההדרכה.
- אפשר לקיים בפנימייה יום משותף להורים ולמורים.

התחום הבריאותי

גם כאשר ילדים שוהים בפנימייה, ההורים הם האחראים לבריאות הילד.

אם יש צורך בהתערבות רפואית לא שגרתית (דוגמת אבחון וטיפול פסיכיאטרי, טיפול תרופתי פסיכיאטרי או ניתוח), יש לפנות אליהם ולבקש את הסכמתם להליך. ההורים, בהיותם האפוטרופוסים הטבעיים של הילד, הם בעלי הסמכות למתן הסכמה לביצוע טיפולים רפואיים כאמור [תע"ס 8.7 הנהלים הנוגעים לסידור ילדים במעונות, לטיפול בהם ולפיקוח עליהם].

אולם, מעורבות נכונה של הורים בתחום הבריאותי, נכון שתהיה רחבה יותר. מומלץ לערב את ההורים בתחום גם כאשר אין חובה על כך והפנימייה יכולה לתת מענה על בסיס הסכמות הורים חתומות שניתנו בתחילת השנה.

היות ופעמים רבות מצב בו הפנימייה נותנת חלק מהמענים הרפואיים ללא מעורבות ההורים עשוי להיות נוח גם לחלק מההורים, מומלץ כבר בתחילת השנה, או עם קליטת הילד, להבהיר את הציפיות בנושא.

המלצות:

- לעבור על כל הנהלים הרפואיים בפנימייה ולבדוק היכן ההורים מעורבים.
- לידע את ההורים לגבי כל בדיקה שילדם מופנה אליה ולתת להם דיווח לגבי תוצאות הבדיקה.
- להזמין את ההורים להתלוות לבדיקות רפואיות.
- לתת להורים, אחת לחודש, סקירה על מצבו הבריאותי של ילדם (ביקורים אצל הרופא, טיפולי שיניים מפגשים עם פסיכיאטר וכדו').
- להבהיר מי בפנימייה אחראי להעברת מידע זה להורים: אחות הפנימייה, אימהות הבית או איש צוות אחר (במידה ויש אימהות בית או אחות מומלץ שיהיה באחריותן).
- לידע את ההורים כאשר ילד חולה ולא הולך לבית הספר (באחריות המדריך).
- להתייעץ עם ההורים כאשר ישנה התלבטות לגבי מצב בריאותי של ילד.
- לעודד את ההורים לפגוש את רופא או אחות הפנימייה (למשל בפתיחת השנה).
- לזמן את ההורים לפגישה עם רופא או אחות הפנימייה לקבלת מידע רפואי מסודר, לקראת חזרה הביתה.

עבודה משותפת עם הקהילה

"הילד הנמצא בטיפול במעון מוסיף להיות חלק ממשפחתו ולהשתייך לה, ויש לעשות הכול כדי להבטיח את התנאים שיאפשרו לו לשוב אל חיקה. ההחלטה בעניין סידור חוץ ביתי מחייבת אפוא קביעת תכנית טיפולית לילד ולמשפחתו, כדי לשקם את בני המשפחה ולאחדם מחדש אם אפשר" [מתוך תע"ס 8.17].

השותפות בין הקהילה בה מתגוררת המשפחה לפנימייה עומדת בבסיס התפיסה של הורים שותפים. אנו שואפים לחזק את השותפות ואת רצף העשייה למען הילד ומשפחתו לפני יציאתו לפנימייה, בעת השהות בפנימייה ועת חזרתו למשפחה וקליטתו בקהילה. נושא הקשרים עם הקהילה במסגרת תכנית הורים שותפים נמצא כעת בפיתוח ויפורסם בהמשך כמודל עבודה סדור. עם פיתוחו, יפורסמו גוף ידע, המלצות וכלים מתאימים למימוש.

בשלב זה, קיימים כלים ראשוניים המיישמים עבודה עם הקהילה:

- חופשה משפחתית- כלי שפותח בשיתוף אגף ילד ונוער בעיריית בני ברק ומטרתו לתת מענים לילדי הפנימייה בחופשות. (עמ' 53)
- קבוצת הורים ילדים- משותפת לפנימייה ולקהילה - כלי שפותח בשיתוף המחלקה לשירותים חברתיים בבית שמש במטרה ליצור רצף טיפולי וחיבור בין הבית הפנימייה והקהילה. (עמ' 47)

תכנית אישית לילד ומשפחתו בפנימייה

תורת ההפעלה המתוארת במסמך זה מבוססת על שני צירים: מערכתי (התארגנות הפנימייה), ופרטני (תכנית אישית לכל ילד ומשפחתו).

פרק זה מתאר את הציר הפרטני, המושתת על הציר המערכתי.

בניית התוכנית האישית לילד ומשפחתו בנויה ממספר שלבים:

- מיפוי משפחתי - חשיבה מעמיקה של הצוות על משפחת הילד, קשריו וצרכיו המשפחתיים.
- שילוב מסקנות המיפוי בתוכנית החינוכית טיפולית של הילד בפנימייה.
- שיתוף ההורים בתוכנית החינוכית טיפולית של הילד.
- הגברת מעורבות ההורים בתחומים השונים בחיי הילד.
- שילוב המשפחה במענים המשפחתיים הקיימים בפנימייה.

מיפוי משפחתי

מטרת המיפוי המשפחתי היא להעמיק את ההכרות והעבודה עם משפחות הילדים מתוך אמונה שעבודה זו הינה המפתח לשינוי ולצמיחה. זהו תהליך חשיבתי שהצוות עובר ולכן חשוב שיהיו שותפים לו העובד הסוציאלי והצוות החינוכי. הכרות עם המשפחה, התרבות שלה, הכוחות שלה והרקע הינם חיוניים לעבודה משותפת עם המשפחה.

מטרות מילוי הטופס:

1. להוביל חשיבה מעמיקה על משפחתו של הילד בנוגע למתרחש במשפחה, טיב הקשרים בין הילד למשפחתו ובין הצוות למשפחה.
  2. להכיר את כוחות המשפחה.
  3. להתעדכן לגבי פרטים חשובים הקשורים למשפחתו של הילד.
  4. לסמן את המטרות וההזדמנויות למעורבות המשפחה ולחיזוק הקשר של הילד עם משפחתו.
- המיפוי יהווה בסיס לעבודה משותפת עם המשפחה.

המלצות:

- את המיפוי המשפחתי ימלאו עו"ס הפנימייה והצוות החינוכי.
  - המיפוי המשפחתי יכול גם להוות כלי כאשר עולים קשיים סביב צרכיו המשפחתיים של הילד ויש צורך בחשיבה מעמיקה.
- המיפוי המשפחתי יכול להוות גם בסיס לישיבות משותפות של עו"ס הפנימייה ועו"ס הקהילה.

שילוב מסקנות המיפוי המשפחתי בתוכנית החינוכית טיפולית של הילד

ההמלצות שעלו מהמיפוי המשפחתי ישולבו בתוכנית החינוכית טיפולית של הילד בסעיף המתייחס לקשרי הילד ומשפחתו.

אפשר למלא את המיפוי המשפחתי יחד עם שאלון הרף.

כלים: טופס מיפוי משפחתי (עמ' 55)

שיתוף ההורים בתוכנית החינוכית טיפולית של הילד

לכל ילד הנמצא בפנימייה, תכנית חינוכית טיפולית המבוססת על שאלון הרף. תוכנית זו מהווה בסיס לטיפול בילד. בכתיבת התוכנית ובמעקב אחר יישומה שותפים הצוות החינוכי והטיפול המלווים את הילד. בחלק גדול מהפנימיות נכון להיום ההורים אינם שותפים לתכנון התוכנית הטיפולית ולפעמים אף אינם יודעים על קיומה.

לשיתוף ההורים בתוכנית החינוכית טיפולית של הילד חשיבות רבה. ההורים צריכים להיות שותפים בתוכנית זו בכך ש:

- יהיו מיוזמים לגביה.
- יהיו שותפים לתכנונה.
- יביעו את דעתם עליה.
- ייקחו חלק פעיל ביישומה.

המלצות:

- אחת לשנה תתקיים ישיבה משותפת של צוות הפנימייה בהובלת העובד הסוציאלי עם ההורים. בישיבה יעברו יחד על התוכנית החינוכית-טיפולית של הילד.
- ההורים יעירו את הערותיהם ותעשה חלוקת תפקידים בין הצוות למשפחה.
- לסיום יחתמו הצוות וההורים על התוכנית המשותפת.
- ההורים יקבלו העתק של התוכנית.
- ההורים יעודכנו ע"י העובד הסוציאלי אחת לתקופה לגבי ההתקדמות, וייעשה מעקב אחר ביצוע חלקם בתוכנית.
- במידת האפשר, יתקיים מפגש בסוף השנה לסיכום ההתקדמות שהייתה לאורך השנה.
- יש לשים לב לכך שהתוכנית כתובה בשפה שמכבדת את ההורים.
- מומלץ לקיים יום מרוכז בו כל ההורים מוזמנים.

הגברת מעורבות ההורים בתחומים השונים בחיי הילד

מעורבות ההורה תתקיים בהתאם ליכולתו בכל שלב הנתון.

התשתית שבנינו בציר המערכתי להגברת מעורבות הורים בתחומים השונים תעזור לנו ליישם זאת ברמה הפרטנית של כל ילד ומשפחתו.

שילוב המשפחה במענים המשפחתיים הקיימים בפנימייה

בציר המערכתי פרטנו מענים משפחתיים שמטרתם לחזק את הקשר בין הילד להוריו, כמו: קבוצות הורים, הדרכת הורים, טיול הורים וילדים, חדר משפחה.

נבדוק לגבי כל ילד ומשפחתו באלו מענים משפחתיים הקיימים בפנימייה הם יכולים להשתלב.

נבדוק אילו מענים מקבלת המשפחה בקהילה ונודא שיש תיאום ותקשורת בין הגורמים המטפלים.

ארגז כלים

להלן כלים שיכולים לסייע ביישום התורה המקצועית הלכה למעשה:

שם הכלי	טופס דו"ח הורה
שלב	שגרות עבודה- קליטה
קהל יעד	עו"ס פנימייה וקהילה
סוג הכלי	טופס
מתי להשתמש	עם הגעת הילד לפנימייה
הרציונאל לכלי	משמש להכרה טובה יותר של הילד והכרה בהורה כמומחה

שם הכלי	קבוצת הורים וילדים- משותפת לפנימייה ולקהילה
שלב	קשר עם הקהילה
קהל יעד	עו"ס פנימייה ועו"ס קהילה
סוג הכלי	מערך להתערבות קבוצתית
מתי להשתמש	כאשר ישנם מספר משמעותי של ילדים ומשפחות מאותה קהילה
הרציונאל לכלי	1. יצירת רשת תמיכה למשפחות גם בקהילה 2. העמקת הקשר בין המשפחות לפנימייה והקהילה

שם הכלי	קבוצה להורי הילדים החדשים
שלב	שגרות עבודה- התחום הטיפולי
קהל יעד	צוות טיפולי וחינוכי
סוג הכלי	מתווה פעולה
מתי להשתמש	בתחילת שנת הלימודים
הרציונאל לכלי	כלי טיפולי

שם הכלי	קבוצה המורכבת ממספר דיאדות הורה ילד
שלב	שגרות עבודה- התחום הטיפולי
קהל יעד	צוות טיפולי
סוג הכלי	מתווה פעולה
מתי להשתמש	כחלק משגרת העבודה הטיפולית, למשפחות המתאימות
הרציונאל לכלי	כלי טיפולי

שם הכלי	חופשה משפחתית
שלב	קשר עם הקהילה
קהל יעד	לשבות לשירותים חברתיים
סוג הכלי	מערך פעילות
מתי להשתמש	בחופשות
הרציונאל לכלי	מתן הזדמנות וכלים לחופשה משפחתית מיטיבה

שם הכלי	טופס מיפוי משפחתי
שלב	בניית תכנית אישית
קהל יעד	צוות טיפולי וחינוכי
סוג הכלי	טופס
מתי להשתמש	כבסיס לתכנון ההתערבות החינוכית והטיפולית הכוללת עם הילד
הרציונאל לכלי	משמש ככלי להעמקת ההיכרות עם המשפחה וצרכיו המשפחתיים של הילד משמש כבסיס לבניית תכנית אישית בתחום

טופס דו"ח הורה

שם ההורה	שם משפחה	שם הילד
		ספר לי על ילדך
		דברים שהילד טוב בהם
		דברים שהילד אוהב לעשות
		תזונה של הילד (דברים שהילד אוהב, דברים שהוא לא אוכל, וכדו'); רגישות בריאותית (טופס זה אינו מסמך רפואי – ההורה ימלא מסמך רפואי בהמשך)
		מה חשוב לך כהורה שהילד יקבל בפנימייה?
		מה אתה חושב שיכול להיות לילד קשה בהתחלה? טיפים שלך כיצד לסייע לילד בפנימייה
		דמויות חשובות עבור הילד [משפחה, שבנים, חברים]

קבוצת הורים וילדים- משותפת לפנימייה ולקהילה

מטרות:

- יצירת רצף טיפולי בין הבית לפנימייה.
- חיזוק הקשר בין ההורים לילדים.
- יצירת חיבור בין הלשכה לפנימייה.

הפורמט מתאים לעבודה משותפת של פנימייה עם קהילה בה יש קבוצה גדולה מילדי העיר.

קבוצת הורים וילדים משותפת למחלקה לשירותים חברתיים ולפנימייה יוצרת רצף טיפולי וחיבור משמעותי בין הקורה בבית לקורה בפנימייה. יש שיתוף פעולה אינטנסיבי בין המחלקה לפנימייה, אשר לו השלכות גם מעבר לקבוצה. בנוסף, נוצרת קבוצת שייכות משמעותית להורים עם הורים אחרים הגרים בקרבת מקום.

המלצות:

- את הקבוצה ינחו שני עובדים סוציאליים, אחד מהמחלקה ואחד מהפנימייה.
- הקבוצה תפעל כל שבוע.
- המפגשים ייערכו לסירוגין במחלקה ובפנימייה, כאשר המפגשים במחלקה/קהילה מיועדים להורים בלבד, ואילו המפגשים בפנימייה מיועדים לילדים ולהורים יחד.
- מפגשי ההורים יתרכזו בתמיכה ובהדרכת הורים, והמפגשים המשותפים יתרכזו בפעילויות משותפות להורים וילדים.
- שני העובדים הסוציאליים נמצאים בכל המפגשים, גם במחלקה וגם בפנימייה.
- למפגש בפנימייה יגיעו ההורים בהסעה מאורגנת.
- במקביל לקבוצה, כדאי לפתח שותפויות נוספות כמו יום משותף לעובדים הסוציאליים מהמחלקה ומהפנימייה, ישיבות משותפות סביב צרכי המשפחות, הפעלת תוכנית "חופשה משפחתית" בעיר, ועוד.

קבוצה להורי הילדים החדשים

עבור כל הורה החוויה של עזיבת הילד את הבית לפנימייה הנה חוויה מורכבת המלווה חששות רבים ולפעמים אף בתחושות כמו אשמה, כשלון וכעס. מעבר לתשומת הלב הניתנת להורים במפגש ההכרות, יש לתת להם תמיכה בשבועות הראשונים בהם הילד מתאקלם בפנימייה ולעזור להם ללוות את הילד בתהליך קליטתו בפנימייה.

קהל היעד:

הורים לילדים חדשים בפנימייה

מבנה:

הקבוצה הנה קבוצה קצרת טווח. מומלץ לקיים ארבעה מפגשים לפי הפירוט הבא:

- מפגש ראשון בסוף החופשה.
- שני מפגשים פעם בשבוע החל מהשבוע השני של שנת הלימודים.
- מפגש רביעי לאחר החזרה מחופשת החגים (בהתאם ללוח השנה).

הנחית הקבוצה:

מומלץ שלקבוצה יהיו שני מנחים, אחד מהם הוא עו"ס בעדיפות לעו"ס שלו הכי הרבה ילדים חדשים כדי שבהזדמנות זו יעשה הכרות עם ההורים.

דוגמא למהלך המפגשים:

1	לקראת סיום חופשת הקיץ יתקיים מפגש לילדים החדשים והוריהם. תוקדש יחידת זמן לשיח עם ההורים, הצגת הצוות וההתנהלות בפנימייה בשבועות הראשונים. תינתן התייחסות לתחושות ההורים לקראת כניסת ילדם לפנימייה.
2	שלושת המפגשים הבאים יתחלקו לשני חלקים. בחלק הראשון יינתן מקום להורים להביע את רגשותיהם ולהעלות נושאים המטרידים אותם. בחלק השני יגיע איש צוות מהפנימייה וייתן להם אינפורמציה על התחום עליו הוא אחראי. הפגישה השנייה תתחיל בסבב בו ההורים ישתפו בתחושותיהם שבוע אחרי תחילת השנה, בהמשך יצטרף מנהל הפנימייה או רכז ויספר על התנהלות חיי היומיום בפנימייה, סדר יום, לימודים, חופשות פעילויות וכדו'.
3	המפגש יתחיל בשיח עם ההורים. ראש הצוות הטיפולי יצטרף למפגש זה ויספר להורים על המערך הטיפולי בפנימייה.
4	אחרי החגים, יתבקשו ההורים לסכם את תקופת הקליטה ולדבר על הציפיות שלהם מהמשך השנה. במידה ויש בית ספר במסגרת הפנימייה, מנהל בית הספר יצטרף למפגש זה ויספר על המערך הלימודי. במידה ולא, איש צוות אחר יציג את הנושא. המנחים יסכמו את המפגשים ויציעו להורים להצטרף לקבוצות ההורים הפועלות בפנימייה במהלך השנה.

טיפים ותובנות שעלו מקבוצות להורים חדשים במסגרת התוכנית "הורים שותפים":

- אנשי צוות ראו קשר בין נוכחות של ההורים בקבוצה לקליטה טובה של הילד בפנימייה.
- השתתפות ההורים בקבוצה תורמת לנוכחות גדולה יותר שלהם בפנימייה ומאפשרת ליווי של הילד בתקופה זו.
- הקשר הטוב בין ההורים שהשתתפו בקבוצה ובין הצוות המשיך גם אחרי סיום המפגשים.
- לרוב הורים לילדים צעירים מתמודדים עם רגשות אשם בנוגע להוצאת הילד מהבית. אצל הורים לנוער עולה הרבה פעמים תחושת כשלון. בתקופה הראשונה יכולה להיות גם תחושה של הקלה גדולה שהנער/ה מוגן/ת יותר.
- יתכן שבשלב מסוים לחלק מההורים תהיינה תלונות על ההתנהלות בפנימייה. חשוב להקשיב להורים ולהכיל את הדברים שיעלו.
- הורים רבים מרגישים הקלה מהעובדה שהורים נוספים מתמודדים עם קשיים דומים לשלהם.

קבוצה המורכבת ממספר דיאדות הורה וילד

במודל קבוצתי זה הקשר בין ההורה לילד נמצא במרכז. התהליך הטיפולי מוקדש להבנת היחסים בין הילד להורה, מתאפשרות אופציות תגובה חדשות ובתוך המפגש הדיאדי מתהווה תהליך מפרה של בניית חוויות חדשות ביחסי הורה-ילד.

מטרות:

- חיזוק הקשר בין הילד להורה
- מתן כלים להורה להבנת והכלת עולמו הפנימי של הילד

קהל היעד:

ילדי הפנימייה והוריהם. [להבדיל מקבוצה בה השיח נמצא במרכז, בקבוצה זו יכולים להשתתף גם הורים שיש להם מגבלות שפה ותקשורת].

הרכב הקבוצה:

בין חמש לשמונה דיאדות, הורה וילד.

הנחיית הקבוצה:

את הקבוצה ינחו שני אנשי צוות, לפחות אחד מהם איש טיפול. במידה ויש יותר מחמש דיאדות מומלץ להיעזר באדם נוסף (לדוג', סטודנט). המנחים יעברו בין הדיאדות ויתווכו היכן שנדרש. התיווך, ישקף, יעודד שיח, וירחיב את יכולת ההורה להבין ולהכיל את עולמו הפנימי של הילד.

מבנה המפגשים:

מפגש ראשון: להורים בלבד, מפגש הכרות ושיח על מטרות הקבוצה
המפגשים הבאים יהיו משותפים להורים וילידים ולהם מבנה קבוע:

- התחלה במליאה, שיח קצר ו/או תרגיל פתיחה.
- חלוקה לדיאדות, הורה וילד. כל זוג ישב ליד שולחן או במקום אחר שיבחר במרחב, הניסיון מלמד שכל זוג תופס לעצמו פינה קבועה לכל המפגשים.
- בכל מפגש תתקיים פעילות. הפעילות יכולה להיות חופשית (כל זוג - הורה וילד - יבחר מה ברצונו לעשות מתוך המבחר הקיים בחדר) או מובנית יותר (המנחים יחליטו מראש על הפעילות).
- בסיום המפגש הקבוצה תתכנס שוב במליאה ויתקיים סיכום מפגש.

הדרכת הורים:

התהליכים הקורים בקבוצה צריכים להיות מלווים בהדרכת הורים. אנו ממליצים שמתוך שעה וחצי של מפגש החצי שעה האחרונה תוקדש להדרכת הורים.

חופשה משפחתית

בחופשת הקיץ נמצאים רוב ילדי הפנימיות כחודש בבתיהם. בפיתוח "חופשה משפחתית" אנו מפנים זרקור לתקופות בהן הילדים נמצאים בבית ולצורך במתן מענים למשפחות בתקופות אלו.

מטרות:

להעניק לילדי הפנימיות ולמשפחותיהם כלים ומענים לחופשה מיטיבה.

תיאור:

חופשה משפחתית הינה מעטפת לימי החופשה, שניתנת למשפחות ילדי הפנימיות בחופשת הקיץ בעיר מגוריהם.

גוף מפעיל:

המחלקה לשירותים חברתיים.

"חופשה משפחתית" כוללת:

- השתלבות ילדי הפנימיות במענים קיימים בעיר בחופשת הקיץ - המחלקה תבדוק אילו מענים קיימים בעיר והיכן אפשר לשלב את ילדי הפנימיות (לדוגמה, קייטנת מוגנות בחודש אוגוסט).
- מתן מידע למשפחות על פעילויות קיימות בעיר - בכל עיר קיימות פעילויות ילדים ונוער בחופשות הקיץ, ילדים הנמצאים בפנימיות מנותקים הרבה פעמים מהקורה בעיר ולכן כדאי לתת להם את המידע.
- תעסוקה לנוער - עזרה במציאת עבודה בזמן החופשה.

מענים ייחודיים לילדי הפנימיות:

- מפגש של ההורים במחלקה לשירותים חברתיים- המפגש כולל חשיפה לתוכנית ולפעילויות, שיח על החופשה וחלוקת ערכות חופש הכוללות משחקים והפעלות לבית.
- מספר ימי פעילות לילדי הפנימיות ובני משפחותיהם - בין שלושה לארבעה ימי כיף משפחתיים, הכוללים כניסה והסעה.

התארגנות:

- יש להקצות תקציב לנושא.
- אחראי לתוכנית - באחריות המחלקה למנות אחראי לתוכנית.
- גיוס העובדים הסוציאליים של המשפחה - יש לחשוף את העובדים לתוכנית ולגייסם כשותפים, היות והם אלו שעובדים מול המשפחות.
- עבודת יישוג (reaching out)- העובדים הסוציאליים של המשפחות צריכים להשקיע בגיוס המשפחות.
- שיווק - יש להשקיע בפרסום התוכנית למשפחות.
- כל פעילות צריכה לכלול מלווה או שניים מטעם המחלקה.
- אחריות ההורים - המחלקה דואגת לכרטיסים, הסעות ומלווים, אך במהלך הפעילות כל משפחה אחראית לעצמה, וכן דואגת לשתייה ומזון.
- מכתב למנהלי הפנימיות - מומלץ לשלוח מכתב למנהלי הפנימיות עם פרטי התוכנית. מניסיון, זה תורם לחיבור בין המחלקה לפנימיות. בנוסף, הפנימיות יכולות לעודד את הילדים וההורים להשתתף בתוכנית.

טופס מיפוי משפחתי

מיפוי משפחתי

שם הילד: _____

תאריך: _____

פרטי הילד ומשפחתו:

נעבור יחד עם הצוות על הפרטים הדמוגרפיים של הילד (שם ההורים, האחים, היכן האחים נמצאים, מקום מגורים נוכחי, מספר שנים בפנימייה) והרקע המשפחתי שלו. נוודא שהפרטים מעודכנים.

נקודות לדיון:

- כוחות של המשפחה (חשוב להתרגל ושים לב לכוחות והיכולות של המשפחה).
- תיאור הקשר בין הילד למשפחתו:
  - הקשר בין הילד לאמו
  - הקשר בין הילד לאביו
  - הקשר בין הילד לאחיו
  - משפחה מורחבת משמעותית
- יציאה לחופשות (האם יוצא באופן מסודר, במקרה של הורים גרושים למי יוצא, מידע נוסף על החופשה).
- ביקורים (מי מבקר, באיזו תדירות, אופי הביקורים).
- קשר טלפוני בין הילד להוריו.
- הקשר בין ההורים לצוות.
- הקשר בין ההורים לצוות ההדרכה.
- הקשר בין ההורים לעו"ס.
- מעורבות ההורים בתחומים שונים בחיי הילד (לימודים, טיפול, בריאות, חיי היום יום, השתתפות ההורים באירועים).

מענים טיפוליים:

- האם ההורים משתתפים במענים המשפחתיים הקיימים בפנימייה? (קבוצות הורים, הדרכת הורים וכדו').
- מענים טיפוליים שמקבלת המשפחה בקהילה.
- האם נשקלת חזרת הילד הביתה?

לסיכום הדיון רשמו לפניכם על המטרות לחיזוק הקשר בין הילד ומשפחתו לתקופה הקרובה:

מטרות	דרכי יישום

